

Doktorantūrā mācās, bet grādu iegūst tikai nedaudzi

IK Daiga Kļanska

LETA, speciāli „Izglītībai un Kultūrai”

Latvijas augstskolās tikai pāris doktorantūras klātienes nodaļā studējošo pēc triju gadu studijām iegūst doktora grādu. Pēdējos gados Eiropas Savienības finansējuma dēļ ir krietni palielinājies doktora grādu ieguvušo personu skaits. Jauni doktori papildina ne tikai augstskolu mācībaspēkus, bet arī sniedz lielu devumu valsts tautsaimniecības attīstībā, piedāvājot jaunus tehnoloģiju risinājumus dažādās tautsaimniecības nozarēs.

Doktorantu studiju programmas būtu jāīsteno četros gados

Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) Augstākās izglītības departamenta darbinieku apkopotā informācija par doktora grādu ieguvušo personu skaita dinamiku Latvijā rāda, ka pēdējos piecos gados doktorantu skaits Latvijā ir nepietiekams un it sevišķi tas ir attiecināms uz doktora grādu ieguvušo skaitu. Piemēram, Zviedrijā no 18 000 doktorantūras studentiem doktora grādu iegūst 3100 cilvēku, Igaunijā no 1251 studenta doktora grādu iegūst 135, bet Latvijā pērn no 2025 studentiem doktora grādu ieguva 139 cilvēki. Šie dati rāda, ka doktora studiju rezultativitāte Latvijā ir ļoti zema.

Dažās augstskolās, kurās ir vairāki desmiti doktorantūras studentu, gadiem ilgi nav sagatavots neviens zinātņu doktors. Tomēr statistikas datu apkopotāji uzsver, ka pēdējos piecos gados ir izteikti sagatavoto doktoru skaita pieaugums. 2001. gadā doktora grādu ieguva vien 37 cilvēki valstī, bet 2007. gadā doktora grādu ieguva jau 146 cilvēki. Rīgas Tehniskās universitātes (RTU) Doktorantu studiju daļas vadītājs Dr. sc. ing. Jānis Valeinis stāsta, ka pēc triju gadu studijām doktorantūrā promocijas darbu aizstāv tikai kādi trīs doktoranti no 400 doktorantiem, kas ir ļoti slikti rādītājs. Augstākās izglītības likumprojektam, ko Saeima ska-

patlaban aktorantūras varētu sekmīgi sagatavot un aizstāvēt promocijas darbu, neatstājot to uz vēlāku laiku. „Ja doktorantam stipendija ir 80 latu mēnesī, kurš tad šodien par šādu naudu var studēt

IZM Augstākās izglītības departamenta darbinieku apkopotā informācija par 2007. gadu rāda, ka vislielākais doktorantu skaits bija Latvijas Universitātē, kur studēja 874 doktoranti, RTU – 397, Latvijas Lauksaimniec-

Doktorantūras studentu un iegūto zinātnisko grādu skaits atsevišķās valstīs

Valsts	Doktorantūras studentu skaits	Procentos no studējošo kopskaita	Ieguvuši zinātnisko grādu	Procentos no grādu ieguvušo skaita
Eiropā kopā	250 000		45 000	
Zviedrija	18000	5,3 %	3100	7,5 %
Somija			1165	6,8 %
Cehija	11500	6,6 %		
Slovēnija			206	2,4 %
Igaunija	1251	2,7 %	135	2,7 %
Lietuva	2023	2,4 %		
Latvija	2025	1,6 %	139	0,6 %

Pēc doktora disertācijas aizstāvēšanas tikai aptuveni astotā daļa doktoru paliek augstskolā. Vecākās paaudzes profesori savu vietu negrib atdot un darbu turpina.

un izdzīvot? Nevar, tāpēc studijas ir jāapvieno ar darbu, bet, līdzko studē un strādā, bieži vien ir grūti sabalansēt laiku, kas nepieciešams studijām un promocijas darba izstrādei,” stāsta J. Valeinis. Viņa dēls studējis doktoran-

bas universitātē – 200, Rīgas Stradiņa universitātē – 177, Daugavpils universitātē – 142. Analizējot studiju tematiskās grupas, vislielākais doktorantu skaits jeb 35% studē sociālo zinātņu, komerczinību un tiesību grupā, dabaszinātņu, mate-

RTU pērn uzstādījusi doktoru rekordu

J. Valeinis lepojas, ka pagājušajā gadā RTU izdevies rekords, jo plānoto 38 doktoru vietā doktora disertācijas aizstāvējuši 43 doktori. Šādu rezultātu

tijumu materiālu iegādei un konferenču, semināru, stažēšanās kursu, pieredzes apmaiņas braucieni izdevumu segšanai. ESF piešķirtais atbalsts ietvēra arī stipendiju apmaiņu palielinājumu un piemaksu doktoranta zinātniskā darba vadītājam,” stāstīja J. Valeinis. Viņš stāsta, ka augstskola ļoti skubina 3. kursa un pēc doktorantūras studentus un promocijas darbu vadītājus uz sarunām par studiju gaitu, lai viņi tomēr censtos aizstāvēt disertācijas. Šā gada septembrī RTU sāks īstenot jaunu ESF projektu, kas dos iespēju aptuveni 25% doktorantūras studentu, studējot 1.–2. kursā, saņemt 600 latu stipendiju, bet 3.–4. kursā – 800 latu.

Finansiālais atbalsts ir studijās nozīmīgs

RTU Tekstilmateriālu tehnoloģiju un dizaina institūta asistente zinātniskajā darbā, lektore Agrita Krieviņa stāsta, ka viņas izvēle studēt doktorantūrā bijusi likumsakarīga, jo RTU iegūts gan bakaļaura, gan maģistra grāds. Pagājušajā vasarā viņa ir noklausījies doktorantūras teorētisko kursu, bet vēl ir jāpabeidz darbs „Tradicionālo amatu prasmi saglabāšana un atjaunošana”, kurā viņa apskata veidus, kā saglabāt amatus un kā tos atjaunot pēc pierakstiem, darbiem, attēliem, praktiskajā daļā piedāvājot arheoloģisko apavu rekonstrukciju.

Augstskolā paliek tikai astotā daļa doktoru

Vidējais vecums RTU doktorantūrā studējošo ir vecumā no 25 līdz 30 gadiem, taču ir arī pa kādam gados vecākam doktorantam. „Pēc doktora disertācijas aizstāvēšanas tikai aptuveni katrs astotais doktors paliek augstskolā. Vecākās paaudzes profesori savu vietu negrib atdot un darbu turpina. Kādreiz jaunie doktori saņēma 400 latu stipendiju mēnesī, kas piesaistīja jaunus speciālistus augstskolām, bet tagad IZM Augstākās izglītības departamenta direktora viet-

vis izskaidro ar Eiropas Sociālā fonda (ESF) atbalstu, kas doktorantiem sniedza iespēju pastiprināti pievērsties zinātniskajam darbam. Lai veicinātu jaunas zinātnieku paaudzes veidošanos, no 2004. līdz 2008. gada augustam RTU realizēja ESF projektu „Atbalsts RTU doktorantūras attīstībai”, kura mērķis bija atbalstīt doktorantūras studijas un zinātniskās pētniecības veikšanu, palielinot aizstāvēto disertāciju skaitu un tādējādi veicinot jaunas zinātnieku paaudzes veidošanos. „Katrs trešais no RTU doktorantiem un jaunie doktori saņēma sākotnēji 150 latu, bet vēlāk pat 300 latu stipendiju, kā arī līdzekļus zinātnisko pē-

„Praktisko daļu strādāju diezgan patstāvīgi, jo manā izvēlētajā tērnā nav daudz ekspertu, kas man varētu palīdzēt. Vēl, studējot bakalaura programmu, par arheoloģiskajiem apaviem mani konsultēja Latvijas Vēstures institūta arheologe Viktorija Bebre. Diezgan daudziem kuriem, etnogrāfiskajiem ansambļiem, folkloras un vēsturiskajām kopām un atsevišķiem cilvēkiem ir arheoloģiskie tautas tērpi, kuriem ir nepieciešami arheoloģiskie apavi. Patlaban mana apkopotā pieredze ir skatāma Ventspils Amatu mājā un cilvēkus tas ļoti interesē, zinu, ka tur ir tādi cilvēki, kuri pašī vēlas apgūt šo prasmī,” stāsta A. Krieviņa. Pēc doktora grāda iegūšanas A. Krieviņa savas zināšanas un

Doktorantu skaits augstskolās 2008./2009. ak. g.

Nr. p.k.	Augstskola	Uzņemti doktor.		Doktoranti kopā		Tajā skaitā		Ieguvuši zin. grādu
		Budžets	Maksa	Budž.	Maksa	Pilna l.	Nepilna l.	
1.	LU	119	72	460	415	604	271	57
2.	RTU	133	66	301	66	346	21	35
3.	LLU	41	2	160	25	160	25	13
4.	DU	34	4	74	49	106	17	9
5.	RSU	37	8	149	16	165	0	14
10.	LiepU	3	12	23	25	48	0	0
6.	LKuA	3	1	10	3	13	0	2
7.	LMĀA	10	0	23	0	23	0	0
8.	LMūA	5	0	17	0	17	0	1
9.	LSPA	5	4	21	10	31	0	3
	RPIVA	0	10	0	23	23	0	0
	RA	5	17	5	17	22	0	0
11.	VeA	7	0	15	0	15	0	0
12.	BA	0	0	15	8	23	0	0
13.	LPOA	10	2	19	10	16	13	5
14.	TSI	0	0	0	32	17	15	0
15.	RSEBAA	0	5	0	13	13	0	0
16.	BAT	0	4	0	21	21	0	0
KOPĀ		412	207	1292	733	1663	362	139
KOPĀ		619		2025		2025		

Doktorantu skaits studiju tematiskajās grupās 2008./2009. ak. g.

Studiju tematiskā grupa	Doktoranti		Ieguvuši zin. grādu	
	Skaits	%	Skaits	%
Izglītība	232	12	14	10
Humanitārās zinātnes un māksla	211	10	20	14
Sociālās zinātnes, komerczinības un tiesības	717	35	26	19
Dabaszinātnes, matemātika un Inform. tehnol.	351	17	26	19
Inženierzinātnes, ražošanas un būvniecība	278	14	28	20
Lauksaimniecība	43	2	4	3
Veselības aprūpe un sociālā labklājība	152	8	19	14
Pakalpojumi	41	2	2	1
KOPĀ	2025	100	139	100

tijusi vēl tikai pirmajā lasījumā, ir iesniegts priekšlikums, ka doktorantūras studiju programai klātie, nē vajadzētu ilgt četrus, nevis trīs gadus, kā tas ir

tūrā Vācijā, kur doktoranti studē katru dienu no rīta līdz vakaram, saņem 700 latu stipendiju mēnesī un pēc studijām visi aizstāv doktora disertācijas.

mātikas un informācijas tehnoloģiju grupu izvēlējušies 17% doktorantu, bet inženierzinātņu, ražošanas un būvniecības grupu – 14%, izglītības grupu – 12%.

Pēc triju gadu studijām doktorantūrā promocijas darbu aizstāv tikai kādi trīs doktoranti no 400 doktorantiem, kas ir ļoti slikti rādītājs.

nieks Anatolijs Melnis ir pateicis, ka šādas stipendijas vairs nebūs un viņiem ir pašiem jāsaista dažādos Eiropas Savienības projektos, kur var izstrādāt zinātniskos darbus. Pielauju domu, ka šī iemesla dēļ daudzi doktoranti aizies no augstskolām,” uzskata J. Valeinis.

apgūtos paņēmienus varēs nodot studentiem, kuri apgūst specialitāti „Adas materiālu tehnoloģijas un dizains”. Viņa atzīnī vērtē Eiropas Savienības līdzekļus, kas ļāva iegādāties materiālu pētījumiem, kā arī stipendiju, kura deva iespēju studēt, piedalīties starptautiskās konferencēs. ■